

Jak być patriotą w czasach wolności?

Katarzyna Borek

Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego w Kielcach

Patriotyzm to pojęcie, pomimo natychmiastowych skojarzeń, bardzo złożone. Trudno zbudować dokładną definicję tego słowa, która pasowałaby do każdej sytuacji i mogłaby jednoznacznie je określić. Na potrzeby tej pracy podzieliłam to zjawisko na dwa rodzaje zależne od okoliczności, w jakich znajduje się człowiek: patriotyzm podczas wojny oraz patriotyzm w czasach wolności. Cechą wspólną tych dwóch postaw jest kilka podstawowych zasad, które są zazwyczaj uważane za wyraz miłości i szacunku do ojczyzny. Praca na rzecz wolności i bezpieczeństwa w państwie, wierność wartościom oraz szacunek do historii to podstawowe elementy składające się na definicję patrioty. Postawa patriotyczna w trakcie zagrożenia suwerenności jest dosyć jasno określona, na kartach historii zapisało się wiele postaci, na których podstawie można określić, czym taka osoba się charakteryzuje. W przypadku patriotyzmu w trakcie wolności sytuacja jest o wiele trudniejsza i niejasna.

Przede wszystkim należy podkreślić, że czasy pokoju w żaden sposób nie zwalniają człowieka z patriotyzmu. Martyrologia narodowa, wynoszenie na piedestał heroicznych bohaterów romantycznych, ciągle wspomnianie często samobójczych akcji partyzanckich i przywoływanie krzywd i cierpienia przodków, spowodowało pewnego rodzaju uwięzienie Polaków w bańce przeszłości. Jako naród świetnie potrafimy walczyć o wolność, jednak niezbyt dobrze radzimy sobie z korzystaniem z niej. Idealnie znamy swoją historię i potrafimy wskazać wszystkich naszych oprawców sprzed lat, jednak nie interesujemy się obecną sytuacją społeczno-polityczną i nie dostrzegamy współczesnych problemów. Oczywiście nie znaczy to, że należy porzucić naukę historii i zapomnieć o przeszłości. Najważniejszymi wartościami, które płyną z nauk historycznych są: wysnuwanie wniosków i nauka na błędach przodków, po to, by budować lepszą i bezpieczniejszą przyszłość dla kolejnych pokoleń. Podział wydarzeń historycznych na mniej i bardziej ważne, zatajanie pewnych fragmentów i wyolbrzymianie innych negatywnie wpływa na funkcjonowanie narodu w czasach wolności. Podczas pokoju niepotrzebne są hasła nawołujące do walki i demonizujące potencjalnego wroga, ale raczej głoszące współpracę i wzajemny szacunek. Świadomość historyczna jest jedną z najważniejszych cech patrioty, szczególnie takiego, który nie musi o wolność

walczyć, ale odpowiedzialnie z niej korzystać. Warto podkreślić różnicę pomiędzy pamięcią historyczną a znajomością również jej ciemnych stron. Polak patriotą nie ukrywa faktu, że oprócz postaci, z których może być dumny, wśród jego przodków można znaleźć zbrodniarzy, oszustów i katów. Pamięta nie tylko o bohaterach, którzy stali na pierwszej linii frontu, ale też o tych, którzy sumiennie i mozolnie budowali wolne i silne państwo oraz w sytuacjach kryzysowych zawsze kierowali się moralnością i postępowali etycznie. Świadomość swoich wad narodowych i historii, z której nie należy być dumnym, umożliwia człowiekowi racjonalne spojrzenie na siebie i swój kraj oraz sprawia, że przestaje on ślepo wierzyć w nieskazitelność swojej ojczyzny i swoich przodków.

Patriotyzm to nie tylko kultywowanie tradycji i pamięć o historii, ale przede wszystkim codzienne decyzje i postawa każdego człowieka. Pozytywistyczne wartości, takie jak praca u podstaw, emancypacja kobiet czy asymilacja różnych grup etnicznych i narodowościowych są niezbędne dla dobrze funkcjonującego państwa. Prawdziwy patriotą to nie ten, który manifestuje swoją narodowość, lecz ten, który sumiennie pracuje na rzecz innych ludzi i wspiera rozwój swojego kraju. To człowiek, który czuje moralny obowiązek pracy na rzecz ojczyzny. Płacenie podatków w kraju, a nie w rajach podatkowych, dbałość o mienie publiczne, ochrona środowiska naturalnego i lokalnej przyrody, przestrzeganie prawa, przeciwdziałanie powiększaniu szarej sfery gospodarczej, dbanie o język i kulturę czy walka o sprawiedliwe traktowanie, to przykłady postępowania współczesnego patrioty. Edukowanie samego siebie i młodszych pokoleń jest niezbędnym elementem rozwoju państwa, świadomość swoich praw i obowiązków wobec narodu wymaga odpowiedniej wiedzy i wykształcenia. Szacunek wobec prawa, konstytucji, sprawiedliwej władzy i wszystkich ludzi jest największym wyrazem miłości do ojczyzny.

Czas pokoju i wolności pozwala każdemu obywatelowi na wywieranie wpływu na obecną sytuację społeczną i polityczną w kraju. Odpowiedzialny patriotą zna swoje prawa i wie, jak z nich korzystać. Ocenia władzę biorąc udział w demokratycznych wyborach, zachowując wolność słowa i szacunek dla innych wspiera konkretne stronnictwa polityczne, bierze udział w debacie publicznej oraz dba o suwerenność i jedność narodu. Za pomocą dialogu i współpracy godnie reprezentuje swoją ojczyznę na arenie międzynarodowej oraz propaguje kulturę, sztukę i literaturę wśród różnych środowisk. Przede wszystkim jednak, pomimo czasu wolności, nie traci czujności i jest gotowy okazać swój sprzeciw. Na nic zda się znajomość średniowiecznych bitew, jeśli w sytuacji zagrożenia naród jednomyślnie nie wyjdzie na ulicę. We współczesnym świecie to nie tożsamość narodowa jest

najważniejsza, a empatia i szacunek dla wszystkich ludzi, którzy z różnych powodów cierpią w ojczyźnie. W państwie, w którym dyskryminowana jest jedna grupa społeczna, żadna inna nie będzie bezpieczna. Naród to nie tylko wspólne pochodzenie, terytorium, wyznanie, tradycja, kolor skóry czy obyczaje, ale przede wszystkim ludzie, którzy w równym stopniu kochają miejsce, w którym żyją. Patriotą dba o każdego, kto stara się być częścią wspólnoty. Jest świadomy, że bez równości w kraju nigdy nie będzie wolności. Bierni obywatele, którzy pozwalają na dyskryminację, wyzysk czy niesprawiedliwe traktowanie innych, bezpośrednio przyczyniają się do zagrożenia swojej ojczyzny.

Patriota w wolnym państwie charakteryzuje się bardzo dobrą znajomością historii zarówno bohaterów, jak i oprawców, świadomością obecnej sytuacji politycznej na świecie, wrażliwością na problemy społeczne, dbaniem o kulturę, szacunkiem dla przyrody oraz mądrością i odpowiedzialnością. Kluczem do zapewnienia spokojnego życia dla przyszłych pokoleń jest zerwanie z kultem bohaterskiego patrioty z czasów wojny. Podziwiając heroiczne czyny powstańców warszawskich, Polacy zapominają lub celowo ignorują dramaty, które ci młodzi ludzie przeżywali każdego dnia. Ból, który można wyczytać z dzienników i wierszy przedstawicieli pokolenia Kolumbów jednoznacznie udowadnia, że walka na śmierć i życie dla ojczyzny nie jest aż tak oczywista i łatwa. Warto zastanowić się, czy ludzie ci zabijali w imię patriotycznych haseł i tyrtejskich wartości, czy robili to dla swoich rodaków oraz czy mordowanie okupanta było wyrazem miłości do ojczyzny, czy też ostatecznością i przyczyną powstania ran na całe życie. W budowaniu silnego państwa nie pomoże życie przeszłością męczenników i wpajanie nienawiści do dawnych wrogów, lecz edukacja i codziennie przeciwdziałanie konfliktom i działaniom niszczącym suwerenność narodu.

Oczywiste jest, że patriotą pamięta o swojej historii, kultywuje tradycje i wartości, jednak przede wszystkim dba o innych ludzi. Przywiązanie do przeszłości, kawałka ziemi i sztucznie wykreowanej tożsamości narodowej nigdy nie powinno być stawiane ponad najwyższą wartość na tym świecie, jaką jest życie ludzkie. Popęlnienie tego błędu i zła interpretacja idei patriotycznych doprowadziły do największych tragedii w historii, jak II wojna światowa czy Holokaust. Patrząc jedynie przez pryzmat takich cech, jakimi są wierność ojczyźnie, walka i praca na jej rzecz, poświęcenie dla historii i kultywowanie wyjątkowości narodu faszyzm w III Rzeszy był wyrazem miłości do ojczyzny, a dyskryminacja i eliminacja mniejszości walką na rzecz kraju. W Związku Radzieckim cenzura, obozy pracy i interwencje zbrojne były formą dbania o jedność tej

federacji. Oczywiście przywołane przykłady skrajnej formy nacjonalizmu są wyolbrzymione i mogą być wręcz rażące, jednak w idealny sposób zwracają uwagę na wartości, które są często pomijane w charakterystyce patriotyzmu. Są nimi troska o drugiego człowieka, szacunek dla życia ludzkiego i poczucie jedności międzynarodowej. Tymi wartościami kierował się w życiu Jan Karski, który jest inspiracją tej pracy. Oprócz walki na froncie, w trosce o między innymi ludność żydowską, pisząc, uświadamiał cały świat o tragedii, jaka ma miejsce w Europie centralnej. Jego patriotyzm przejawiał się nie tylko w bezpośredniej walce zbrojnej, ale również w sumiennej pracy w podziemiu. Dzięki swojej empatii i szacunkowi dla życia ludzkiego zdołał przedstawić ludziom, jak tragiczny w skutkach jest faszyzm, nienawiść i fanatyzm narodowy, a po wojnie nie zaprzestał edukować i uświadamiać obywateli o cierpieniu, które spotkało miliony ludzi podczas wojny. Zachował patriotyczne wartości zarówno w okresie okupacji, jak i czasach wolności, za co otrzymał Order Orła Białego.

Można próbować porównać te dwa rodzaje patriotyzmu i podjąć próbę odpowiedzi na pytanie, czy bycie patriotą jest trudniejsze podczas wojny czy pokoju. Należy jednak zastanowić się, czy warto to robić. W trakcie konfliktu zbrojnego lub okupacji historia jasno pokazuje, w jaki sposób należy postępować i jak walczyć o odzyskanie suwerenności. W teorii jest to oczywiste, jednak czy współczesny młody człowiek, wychowany w globalnej wiosce, byłby w stanie oddać życie za ojczyznę oraz zabijać w imię miłości do niej? Patriotyzm w czasach wolności wydaje się prostszy, nie wymaga heroizmu i takiej odwagi jak walka na froncie, jednak zanikł we współczesnym świecie. Odpowiedzialność za państwo, poszanowanie prawa i demokracji, szacunek dla innych, to wartości, które często są pomijane w rozmowach na temat ojczyzny. Łatwiej jest po raz kolejny doszukiwać się motywów patriotycznych w romantycznych tekstach kultury, niż przyznać, że każdy człowiek powinien dbać o bezpieczeństwo, tolerancję i sprawiedliwość w swoim kraju. Młode pokolenie, które nie zaznało tragedii, jaką jest wojna czy okupacja, odkryło nowe sposoby pokazania miłości do ojczyzny. Integracja międzynarodowa, pomoc humanitarna, walka o klimat, tolerancja i sprawiedliwość, wyrównywanie szans, rzetelna edukacja, dbanie o język narodowy, wiedza w zakresie sztuki i kultury, aktywny udział w życiu politycznym, wyciąganie wniosków z historii oraz wrażliwość na krzywdę ludzką, to cechy patrioty XXI wieku.